

З початком нового навчального року в дитячих садочках завирувало життя. Яким воно буде, залежить від кожного з нас.

- Чи зможемо ми надати дітям потрібну їм свободу?
- Чи зуміємо налагодити контакт з родинами?
- Чи насичуватимемо кожен день захопливою спільною діяльністю, не обмежуючись традиційними заняттями?
- Чи вдасться гнучко коригувати заплановану роботу відповідно до інтересів та настроїв вихованців, обставин, що виникають?

Усе це вам, дорогі педагоги, під силу! Вересневий випуск “ДВ” допоможе організувати життєдіяльність малюків відповідно до сучасних освітніх підходів, де пріоритетами є свобода, гра і гармонійний розвиток дітей.

Нехай кожен день у дитсадку дарує радість вам і вашим вихованцям!

КОЖЕН ДЕНЬ — У РАДІСТЬ

**Сучасні підходи до організації
життєдіяльності дітей у закладах
дошкільної освіти**

Ганна БЕЛЕНЬКА,
д-р пед. наук, професор, зав. каф. дошкільної освіти,
Педагогічний інститут Київського університету
імені Бориса Грінченка

Щебетливий вересень уже наповнився теплом зустрічей — студентів з викладачами, школярів з учителями, дошкільнят із вихователями. У закладах дошкільної освіти щету й тепла чи не найбільше. В осінньому повітрі павутинками бринять очікування: яким буде цей навчальний рік?

Успішність нового навчального року залежить від низки чинників. Насамперед від змін, що відбуваються в системі освіти. Потім від того, як підготувався освітній заклад до зустрічі зі своїми вихованцями. І найважливіше — від того, з якими настроєм та прагненнями зустрічає вихователь своїх підопічних.

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА — НОВІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ДОШКІЛЛЯ

Щодо змін у системі освіти, тут головною подією є масове впровадження у практику роботи ключової реформи Міністерства освіти і науки —

Нової української школи. Сутність її полягає в переході від *школи знань* (надання певного обсягу інформації, яка за сучасних умов швидко застаріває) до *школи компетентностей* (забезпечення поінформованості, обізнаності, набуття вмінь застосовувати знання в житті).

З огляду на той факт, що одним із базових принципів Нової української школи є положення про **безперервність освіти**, дошкільні заклади також залучені до цього процесу. Адже виховання, навчання та формування особистості починається від народження і триває впродовж усього життя. Нині в Україні на законодавчому рівні визнано, що базовими етапами фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини є вік немовляти (до року), ранній вік (1–3 роки) та дошкільний (3–6(7) років), і наголошується, що безперервність здобуття людиною освіти можлива за умови реалізації принципів перспективності та наступності між суміжними її рівнями.

Навчання в початковій школі триватиме 4 роки, але **1-й і 2-й класи являтимуть собою адаптаційний період**, коли діти навчаються за допомогою *ігрових методів* та *проектної діяльності* в різних формах взаємодії — парній, груповій, колективній. Це дасть можливість реалізувати принцип урахування вікових особливостей дітей і забезпечити м'який перехід від дошкільця до школи.

Згідно зі статистичними даними, до закладів дошкільної освіти різних типів у 2018 році прийшло близько півтора мільйона дітей. Для них по всій Україні відкрили двері майже 15 тисяч дитсадків. І вихователі енергійно взялися за виконання своїх обов'язків, які для більшості з них є покликанням. До цих обов'язків входить не лише робота з дітьми, як вважає більшість пересічних громадян, а й глибока діяльність з просвіти батьків. Адже досі серед останніх побутує думка, що основним завданням дошкільного закладу є підготовка дітей до навчання у школі. Проте часи і малята змінилися.

Переорієнтація з інтелектуального на соціально-моральний розвиток

Вихователі мають посилити діяльність у напрямі переорієнтації уваги батьків з інтелектуального розвитку дітей на моральний, роз'яснення значущості змістовного спілкування та спільної продуктивної діяльності для формування базових якостей особистості, ролі гри в дошкільний період дитинства.

Вибудовуючи бесіду з батьками, слід спиратися на дані психології та фізіології дитини, наводити аргументи вчених. У пригоді стануть напрацювання вітчизняних психологів з лабораторії дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Сьогодні й у родинах, і в закладах дошкільної освіти інтенсифікація інтелектуального розвитку дошкільнят має поступитися місцем розвивальній та виховній складовим освітнього процесу. Адже, як бачимо, інтелектуалізація соціуму не зробила його кращим — ні добрішим, ні чемнішим, ані мудрішим.

Зверніть увагу батьків: Державним стандартом початкової освіти навчання дитини писемного мовлення (читання, письмо) передбачено в початковій школі.

І оскільки у Новій українській школі 1-й і 2-й класи є адаптаційними, а навчання дітей тісно пов'язане з грою, **спеціально "натаскувати" дитину перед школою не слід**. Будь-які тестування при вступі до першого класу скасовано, тож позбавляти малят дитинства заради оволодіння навичками лічби, читання й письма в дошкільний період недоцільно.

Кожна дитина унікальна і має власний темп розвитку. За два перші роки в школі вчителі, орієнтуючись на особливості кожного, спокійно й виважено зможуть сформулювати у маленьких школярів усі необхідні вміння. А **дошкільний заклад має забезпечити малюкам щасливе проживання дитинства** — в любові, радості, грі й спілкуванні з іншими дітьми під супроводом педагога.

Водночас, маємо розуміти, що **не можна штучно уповільнювати індивідуальний темп розвитку** малюка, не враховуючи його інтересів та потреб. Деякі малята в дошкільному віці значно випереджають в інтелектуальному розвитку своїх однолітків. Оволодіння знаннями є їхньою нагальною потребою. Тож її треба задовольнити шляхом організації розвивального освітнього простору, індивідуальної роботи, ігор, надання дітям можливості самостійно здобувати знання, консультування батьків тощо.

Формування життєвої компетентності

Основним завданням дошкільної освіти залишається формування життєвої компетентності дитини на основі набутих знань. Тож слід наповнити навчальні завдання таким змістом, щоб малюк міг використати набуті знання у повсякденні.

Наприклад. Ознайомлюючи дитину з поняттям "час", формуйте вміння цінувати його: запропонуйте самостійно визначити, скільки часу їй потрібно, щоб одягнутися, прибрати іграшки, сервірувати стіл тощо. Використайте для цього пісочний або інший годинник. Запропонуйте їй провести дослідження (тобто поспостерігати, поставити запитання й зробити висновки): скільки часу витрачають на домашню роботу та відпочинок у вечірні години члени її родини.

Таким чином ви привчатиме малюка до самостійності та самоконтролю, сприятимете розвитку спостережливості й емпатії, бажання допомогти.

Ознайомленню з цифрами сприятиме пошук їх зовнішнього відображення у природі й предметному довкіллі: лебідь схожий на цифру 2, перевернутий спинкою донизу стілець нагадує четвірку, хвіст kota вигинається, як цифра 6, окуляри схожі на вісімку, а гілки дерев узагалі можуть "вимальовувати" будь-які цифри, тобто бути зігнутими чи переплітатися таким чином, що покажуть увесь ряд чисел від 0 до 10!

Пошук зображень цифр та букв у навколишньому оточенні сприяє розвитку як уваги, так і уяви, спостережливості й нестандартності мислення. Проте для дитини це насамперед цікава гра, в процесі якої відбувається запам'ятовування цікавого для неї матеріалу.

ГНУЧКИЙ РОЗПОРЯДОК ДНЯ: МІСІЯ ЗДІЙСНЕННЯ!

Готуючись до нового навчального року, вихователі складають перспективні плани роботи з дітьми, орієнтуючись на програми розвитку дітей дошкільного віку та розпорядок дня дитсадка.

Зазначимо, що сьогодні вихователі вільні у виборі програм, рекомендованих для використання МОН України й розміщених на порталі Міністерства. Вони можуть поєднувати їх, використовувати в повному обсязі або частково, доповнювати.

Щодо **розпорядку дня**, тут слід нагадати, що існують такі його загальні складові: ♦ прибуття до садочка ♦ ранкова гімнастика ♦ самостійні ігри ♦ підготовка до сніданку ♦ сніданок ♦ допомога у прибиранні посуду ♦ заняття ♦ підготовка до прогулянки ♦ прогулянка ♦ підготовка до обіду ♦ обід ♦ підготовка до сну ♦ сон ♦ гімнастика пробудження ♦ самостійна діяльність ♦ полуденок ♦ прогулянка ♦ ігри ♦ вечерея ♦ повернення додому.

Проте щоб перебування в дошкільних закладах було цікавим, насиченим і корисним для дітей, у педагогів має бути чітке розуміння важливості такої умови як гнучкість розпорядку дня.

Під **гнучкістю розпорядку дня** розуміємо зміни в розподілі часу між окремими моментами життєдіяльності дітей, зумовлені природними біоритмами дитячого організму та інтересами малят, а також особливими подіями у природі та соціумі.

Зважаймо на стан та інтереси дитини

Розпорядок дня може бути гнучким як для колективу дітей, так і для конкретного малюка. Індивідуальна гнучкість визначається, насамперед, самопочуттям і станом здоров'я дитини.

Наприклад, дитині зі збудливою, слабкою нервовою системою потрібно частіше відпочивати і більше спати. Тож їй можна щось поговорити денний сон і встати на 20–30 хвилин пізніше від інших.

Дітям, які швидко справляються з одяганням-роздяганням, прийомом їжі, можна дозволити першими виконати їх, аби вільний час вони змогли присвятити цікавим для них справам: помалювати після сніданку, провести міні-дослідження в куточку природи, виконати трудове доручення.

Якщо настрої або самопочуття вихованця не сприяють активним видам діяльності чи колективній роботі, дайте йому можливість побути на

Природа дивує щоднини: Убралась в намисто калина!

(Надіслала Наталія Шахрай, ЗДО № 11 "Дзвіночок",
м. Шепетівка, Хмельницька обл.)

самоті. При цьому не обділяйте увагою: скажіть, що розумієте його стан, що він може сам вирішити, коли приєднатися до гурту.

Якщо розпорядок дня буде занадто жорстким, діти відчуватимуть дискомфорт через обмеження в діях і реалізації власних бажань. Тому доцільно продумати події впродовж дня, які будуть приємними для всіх. Це може бути нова казка з використанням елементів театру, цікава гра за участі вихователя, фруктовий сюрприз, перегляд мультфільму, рухливі фантазії (танці) під музику тощо.

Реагуймо на події довкола

Насамперед з'ясуємо, що можна вважати **особливими подіями у природі**, вартими уваги. Це і перший сніг, і веселка у вікні, і зграйка снігурів на горобині, грім і блискавка, дощ тощо. І навіть якщо в цей час у вас за планом робота за картиною, аплікація чи інша діяльність, доцільно залишити все і разом з дітьми зосередитись на тому, що привернуло їхню увагу і наразі є важливішим, бо дало поштовх мисленню, мовленню і почуттям. Не бійтеся змінювати тематику й змістове наповнення занять, рухаючись за дитячим інтересом та ініціативою. Адже план — не догма, а лише орієнтир для спільних дій.

Перший сніг — привід раніше розпочати і поговорити про прогулянку, насувається гроза — причина скоротити її, але провести більш тривале спостереження через вікно групової кімнати, поява птахів на подвір'ї — тема для малювання і мотивація для виготовлення годівничок. Цей перелік можна продовжувати.

Побутові та соціальні події також можуть вносити корективи в життя дітей і зміни у план роботи вихователя. До **побутових** можна віднести дні народження дітей, значущі події в житті родин вихованців (народження другої дитини, ювілей, переїзд до іншої квартири, ремонт, подорожі та враження від них тощо), до **соціальних** — свята (Новий рік, Різдво, Великдень, День Державного Прапора тощо).

Підготовка до свят позначається на розкладі життя. Насамперед тематиці свят підпорядковуються спостереження і заняття, колективна та індивідуальна трудова діяльність дітей. Можливо, в цей період у розпорядку дня дещо скоротиться час, відведений на побутові процеси, та кількість спеціально організованих колективних занять на користь тематичних бесід, проектної чи трудової діяльності, пов'язаної з підготовкою до свята.

Значущі події в житті суспільства, що захоплюють уми дорослих, позначаються на поведінці й знаходять відображення у їхніх розмовах, поза сумнівом, здатні впливати як на зміст освітнього процесу, так і на розпорядок дня дошкільного закладу. Йдеться про такі речі як воєнні події в країні, Майдан, вибори, Олімпійські ігри тощо. Враховуючи той факт, що малята завжди переймаються емоціями дорослих, радимо відкрито проявляти і пояснювати їх, ураховуючи вік дітей і здатність до розуміння проблеми. У такі дні можна відмовитися від організованих занять,

замінивши їх спілкуванням та бесідами на відповідні теми. Доцільними будуть перегляд фрагментів зрозумілих дітям телерепортажів, збільшення часу на самостійну художню діяльність, розмови-міркування, ознайомлення з професіями дорослих (журналіст, телеоператор, ведучий телепередач, спортивний суддя тощо), фантазування, ігри на кшталт "Інтерв'ю", "Репортаж з місця подій" та інші.

ЗАНЯТТЯ: ТРАДИЦІЙНІ Й АЛЬТЕРНАТИВНІ

Наголосимо: в **ранньому і молодшому дошкільному** віці акцент у роботі вихователя має бути зроблений на здоров'ї дитини, її емоційному благополуччі, формуванні навичок здорового способу життя, самообслуговування та етикету. У **старшому дошкільному віці** пріоритетом стає формування таких особистісних якостей, як ініціативність, відповідальність, самостійність, толерантність.

Для всіх дітей важливою є **свобода вибору діяльності**. Тому сьогодні однозначно слід відмовитися від застарілих підходів: суто фронтальних форм організації освітнього процесу, класичного (потиличного) розташування дітей під час навчання, статичних поз на заняттях тощо.

Фронтальні заняття необхідні в закладі дошкільної освіти. Особливо підсумкові, після вивчення великих тем ("Осінь", "Птахи", "Професії дорослих" тощо). Але не можна вважати їх основною формою організації навчання дошкільнят. Адже діти вчаться щомиті у процесі взаємодії з навколишнім природним і соціальним світом.

Колективних занять має бути не більше, ніж одне-два на місяць. Щоденні ж заняття у їхньому класичному вигляді варто замінити проектною або ігровою діяльністю, інтегрованою з іншими продуктивними її видами.

Саме слово "заняття" має залишитися лише у свідомості вихователя. Для дітей це просто спільна з дорослим діяльність, результатом якої є нові знання й уміння.

Пропонуємо й у розкладі занять, який так люблять вивчати батьки, замінити сухе слово "заняття" такими визначеннями: "ігрові інтегровані заняття", "дослідження

**Сьогодні ми кафе відкрили
І друзів щирих запросили.**

(Це та наступне фото надіслала Наталія Шалда,
ЗДО № 1 "Дзвіночок", м. Шостка, Сумська обл.)

Прочитайте статтю К. Крутій про сучасне заняття й освітні ситуації: "ДВ", 2016, № 9

Кожен у дитячому садку
Знає собі справу до смаку

в природі”, “формування рухів”, “основи художнього мистецтва”, “музичний розвиток”, “конструювання”, “логіка”, “мовленнєвий розвиток і етикет”, “основи домоводства” тощо.

В освітньому процесі як дошкільного закладу, так і початкової школи **провідним має стати спілкування дорослого з дітьми у формі діалогу**. Тому дошкільнят треба вчити не лише слухати дорослого, а й ставити йому запитання, висловлювати власну думку, формулювати судження. Вміння критично мислити допомагає сформувати художню літературу, а саме обговорення змісту, мотивів і результатів дій персонажів твору, придумування нової кінцівки.

ГОЛОВНЕ – ПОЗИТИВНИЙ НАСТРІЙ

І наостанок про найважливіше — настрій, з яким вихователь зустрічає дітей і проживає (а не відпрацьовує) кожен новий день. Настрій забарвлює діяльність педагога, характеризує його життєвий тонус. В основі настрою лежать емоції, які є складною реакцією організму на внутрішні й зовнішні чинники впливу. Настрій дорослого заразливий, він передається дітям, впливаючи на їхнє сприйняття, готовність зрозуміти сказане, бажання дотримуватися вказівок педагога. Помічено, що діти завжди тягнуться до людей, яким властивий веселий бадьорий настрій, і уникають похмурих, неусмішливих, змучених. Їх сковує смуток, пригніченість дорослого. Тому від настрою вихователя значною мірою залежить результат освітнього процесу. Дбайте про нього, регулюючи власні емоції.

Навіть вихователі, що майстерно володіють мистецтвом перевтілення, не завжди здатні

приховати свій поганий настрій від дітей. Та й робити це не варто. Треба, по змозі, пояснити малятам його причину (погане самопочуття, власне чи близьких людей, нечемна людина зустрілася в транспорті, втома, невдача у якійсь справі тощо). Це спонукатиме дітей намагатися зрозуміти свого вихователя, проявити співчуття, поліпшити його настрій. Єдиним “табу” для прояву негативного настрою має бути крик. “Крик — це найперша ознака відсутності культури людських відносин”, — зауважив свого часу В. Сухомлинський. А оскільки вихователь — це педагог, культурна людина з вищою освітою, крик просто недопустимий у його діяльності.

До речі, австралійський психолог, професор Джо Форгас, який вивчає емоції, дійшов висновку, що роздратування, сердитий, поганий настрій змушує людину логічніше й чіткіше мислити. На відміну від щасливих людей, пригнічені краще дають собі раду з висновками і легше приймають рішення. Тож дозвольте собі інколи показати свій настрій дітям, але не зловживайте цим, а спробуйте обернути його на користь.

Підсумуємо вищесказане.

Ключові орієнтири в роботі у новому навчальному році

- Орієнтація на зміст і завдання як Базового компонента дошкільної освіти, так і Нової української школи — з огляду на принцип безперервності освіти.
- Посилення роботи в напрямі просвіти батьків задля забезпечення єдності підходів і виховних впливів на дитину з боку родини й закладу освіти.
- Введення гнучкого розпорядку дня для створення комфортних умов перебування дитини у дошкільному закладі.
- Відмова від заняття як основної форми організації освітнього процесу.
- Забезпечення дітям можливості вільного вибору діяльності.
- Збереження позитивного налаштування педагога на зміни в освіті та соціумі як запоруки емоційного комфорту та успішності дітей в оволодінні необхідною життєвою компетентністю.

Бажаємо вам злетів і творчості, оптимізму й наснаги, творення добра на почесній ниві виховання! Успіхів у новому навчальному році! ■